

Digitaalse sisu ja digitaalse teenuse uuendamise kohustus

Kristiina Koll

Advokaadibüroo NOVE nõunik ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonna doktorant

Sissejuhatus

Me kõik oleme digitaalse sisu ja digitaalsete teenuste tarbijad. Tarbijatena oleme ilmselt kogenud ka mitmesuguseid probleeme nende kasutamisel, näiteks kui videokõne tegemiseks vajalik rakendus jookseb kõige ebamugavamal hetkel kokku või mõni sotsiaalmeediateenus on paariks tunniks kättesaamatu. Äärmuslikematel juhtudel on ehk mõni meist pidanud tegelema arvuti operatsioonisüsteemi rünnanud viiruse tagajärgedega või kaotanud enda jaoks olulist teavet mõnest pilvekeskkonnast.

Nimetatud digitaalse sisu ja digitaalsete teenuste kasutamiseks on tarbija sõlminud lepingu ning kõik need näited kujutavad õiguslikult endast digitaalse sisu või teenuse lepingutingimuste mittevastavust. Üks võimalus selliste probleemide teket ennetada on pakkuda digitaalsele sisule või teenusele uuendusi (ingl *update*, sks *Aktualisierung*), mis hoiaksid digitaalset sisu ja teenuseid nende mõistliku kasutusaja jooksul lepingutingimustega vastavuses. 2022. aasta alguses hakkasid võlaõigusseaduses¹ (VÕS) kehtima erireeglid digitaalse sisu ja digitaalsete teenuste üleandmise kohta² ning nende reeglite ühe osana on ka ettevõtjale pandud kohustus tagada digitaalse sisu ja teenuse uuendamine³.

Lisaks sellele, et ajakirjas Õiguskeel ilmuva artikli kontekstis väärriks tähelepanu juba ainuüksi VÕS-i lisandunud uue termini *uuendus* lahtimõtestamine, tekitab uus regulatsioon ka mitmeid õiguslikke küsimusi. Seetõttu on kõnealuse artikli eesmärk avada uuenduste õiguslikku olemust ning ettevõtjale langevaid põhilisi kohustusi. Artikkel tugineb võrdlusele VÕS-i reeglite aluseks oleva digitaalse sisu direktiiviga⁴ (edaspidi *direktiiv*) ja seda käsitlevale õiguskirjandusele ning võrdlusele Saksamaa vastavate sätete ja õiguskirjandusega.

Mis on uuendused?

Digitaalne sisu ja digitaalsed teenused ning tehniline keskkond, millesse digitaalsed tooted on integreeritud (näiteks nutitelefonisüsteem või arvutis kasutatav veebilehitseja) muutuvad ja arenevad pidevalt. Kuivõrd digitaalseid tooteid ei saa kasutada isoleerituna tarbija enda kasutatavast keskkonnast, on nii muutustel keskkonnas kui ka keskkonda ähvardavatel

¹ RT I, 17.03.2023, 8.

² VÕS-i 2. osas on uus 6. jagu "Digitaalse sisu üleandmise ja digitaalse teenuse osutamise leping", § 62⁴ jj.

³ Seadusjärgne uuendamiskohustuse regulatsioon on nähtud ette VÕS § 62⁸, lisaks võivad pooled uuenduste tegemises ka lepinguliselt kokku leppida (VÕS § § 62⁷ lg 2 p 4). Kõnealune artikkel keskendub seadusjärgsele uuendamiskohustuste regulatsioonile.

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/770 digisisu üleandmise ja digiteenuste osutamise lepingute teatavate aspektide kohta.

ohtudel (näiteks operatsioonisüsteemi turvanõrkust ära kasutatav viirus) oluline mõju ka digitaalse sisu või digitaalsete teenuste kasutamise võimalustele ja lepingutingimustele vastavusele.

Uuenduste tegemise eesmärk on hoida digitaalset sisu või teenust lepingutingimustega vastavuses (ingl *keeping in conformity*, sks *Erhalt der Vertragsmäßigkeit*). Teisisõnu, eesmärk on tagada, et digitaalne sisu või teenus, mis on lepingutingimustega vastavuses digitaalse sisu üleandmise ajal, jääb vastavusse ka teatava perioodi jooksul tulevikus, sõltumata muutustest seda ümbritsevas digitaalses maailmas.⁵

Oluline on seejuures selgitada, et digitaalse sisu või teenuse lepingutingimustega vastavuses hoidmise eesmärgiga ei ole hõlmatud uuendused, mis digitaalset sisu või teenust võrreldes algse versiooniga parendaksid, ega ka digitaalse sisu olulised versiooniuuendused (nn *upgrade*'id).⁶ Tarbijal ei ole seetõttu ka ettevõtja vastu nõuet digitaalse sisu või teenuse funktsioonide laiendamiseks võrreldes esialgse lepingulise kokkuleppega.⁷ Uuendamise eesmärk on üksnes säilitada digitaalse sisu ja teenuse olemasolev kvaliteedistandard, mitte seda parandada ega arendada.

Mis ajahetkel tekkinud probleeme tuleks uuendustega kõrvaldada?

Nagu eespool selgitatud, on digitaalse sisu või teenuse uuendamise kohustuse eesmärk tagada selle lepingutingimustele vastavus pärast seda, kui digitaalne sisu on tarbijale üle antud. See on loogiline ja selge digitaalse sisu või teenuse kestva üleandmise korral (näiteks mõne voogedastusteenuse osutamisel)⁸, mille puhul on ettevõtjal ka kohustus tagada teenuse lepingutingimustele vastavus kogu lepingulise suhte kestel. Aga kuna digitaalse sisu ühekordse üleandmise korral (näiteks üksiku e-raamatu tarbijale müümisel) hinnatakse lepingutingimustele vastavust selle üleandmise hetkel, siis joonistub uuenduste tegemise regulatsioonist välja oluline erinevus võrreldes direktiivis endas digitaalse sisu ühekordse üleandmise korral kohalduva vastutuse regulatsiooniga ning kindlasti ka Eestis ja Saksamaal riigisisest müügi- ja töövõtulepingute kohta sätestatud ettevõtja vastutuse regulatsiooniga.

Nimelt ei hõlma autori arvates uuendamise kohustus üksnes selliste lepingutingimustele mittevastavuste parandamist või kõrvaldamist, mis eksisteerisid juba üleandmise hetkel ja üksnes ilmnesid hiljem (nagu see on näiteks tavapärase tarbijalemüügilepingute puhul, mille esemeks on mõni vallasasi), vaid see kohustus hõlmab mis tahes lepingutingimustele mittevastavusi, mis ilmnevad perioodil, kui ettevõtjal on uuenduste tagamise kohustus. Näiteks mõne arvutiprogrammi

⁵ **D. Staudenmayer**. Conformity of the Digital Content or Digital Service. – EU Digital Law Article by Article Commentary, p 154.

⁶ **K. Urgas, K. Koll**. Nõuetele vastavus ning ettevõtja vastutus uues digitaalse sisu ja digitaalsete teenuste lepingute direktiivis. – *Juridica* 2019/8, 551–567, lk 559; **D. Staudenmayer** (viide 5), p 154.

⁷ **T. Riehm**. Updates, Patches & Co. – Martin Schmidt-Kessel, Malte Kramme, Geschäftsmodelle in der digitalen Welt, S 214.

⁸ Vt digitaalse sisu või teenuse ühekordse ja kestva üleandmise kohta täpsemalt: **K. Urgas, K. Koll** (viide 6), lk 552–553.

kasutamisel tekkinud probleemi korral võib tegemist olla ka täiesti uue lepingutingimustele mittevastavusega, nt turvariskiga, mis on tingitud uuest viirusest, mis loodi alles pärast digitaalse sisu tarbijale üleandmist. Seega võib lepingutingimustele mittevastavus nii tekkida kui ka ilmneda pärast digitaalse sisu üleandmist.

Sisuliselt tähendab see, et ettevõtja võlgneb tarbijale lisaks digitaalse sisu ühekordsele üleandmisele (nt äpi, e-raamatu, arvutiprogrammi üleandmisele) veel kindlaks määramata arvu täiendavaid üksikuid sooritusi, kui mitte öelda, et kogu leping saab seetõttu kestvusvõlasuhte iseloomu⁹.

Mis on poolte peamised kohustused?

Ettevõtja kohustused

VÕS § 62⁸ lg 1 näeb (direktiivi artikli 8 lõikest 2 tulenevalt) ette ettevõtja kohustuse tagada, et tarbijat teavitatakse uuendustest ja et talle antakse üle uuendused, kaasa arvatud turvauuendused, mis on vajalikud digitaalse sisu või digitaalse teenuse lepingutingimustele vastavuse tagamiseks. Siit tuleneb sisuliselt kaks kohustust: 1) teavitada tarbijat ja 2) tagada uuenduste üleandmine.¹⁰ Eestis on direktiivi ülevõtmise seletuskirjas selgitatud, et ettevõtja kohustus uuendustest teavitada ja need üle anda tähendab eelkõige seda, et ettevõtjal on kohustus võimaldada tarbijale vajalike uuenduste allalaadimine.¹¹

Sõnastus, mille kohaselt on ettevõtjal kohustus „tagada“ uuenduste üleandmine, on valitud teadlikult. See tähendab, et ettevõtja ehk digitaalse sisu üleandja või digitaalse teenuse osutaja ei pea uuendusi ise pakkuma, vaid seda võib teha (ja praktikas ka üldjuhul teeb) kolmas isik – nt rakenduse või programmi arendaja.¹² Samas kuna ettevõtjal on kohustus uuenduste üleandmine tagada, on võimalike rikkumiste korral tarbijal võimalik õiguskaitsevahendeid kasutada ikkagi ettevõtja kui tarbija otsese lepingupartneri vastu. Euroopa Liidu seadusandja otsustas sellise lahenduse kasuks, kuna tarbijal puudub reeglina otsene lepinguline suhe uuenduste pakkujaga.¹³ See tähendab, et näiteks kui tarbija soetab Microsofti tekstitöötlusprogrammi otse Microsoftilt, kes on programmi arendanud, siis langevad kokku programmi müüja ja hilisem uuenduste tegija. Kui ta ostab selle programmi aga näiteks mõnest kohalikust elektroonikakauplusest, siis peab see elektroonikakauplus tagama uuenduste üleandmise ning ka selle eest tarbija ees vastutama.

Tarbija kohustused.

⁹ **M. Kramme.** Vertragsrecht für digitale Produkte. – Recht Digital, 2021, No 1, 20–29, 25. **M. Schmidt-Kessel.** Wandlungen des Privatrechts – Erwartungen an ein Privatrecht 2050 –, S 15–16.

¹⁰ Vt nt **C. Grüneberg.** Grüneberg Bürgerliches Gesetzbuch. BGB § 327f, rn 2, 3.

¹¹ Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseaduse muutmise seadus (digitaalse sisu, tarbijalemüügi ning muudetud tarbija õiguste direktiivide ülevõtmine) 404 SE Seletuskiri, lk 57.

¹² **D. Staudenmayer** (viide 5), p 155.

¹³ Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseaduse muutmise seadus (digitaalse sisu, tarbijalemüügi ning muudetud tarbija õiguste direktiivide ülevõtmine) 404 SE seletuskiri, lk 57. Vt erinevate alternatiivsete lahenduste kohta, milleni õigusloomeprotsessis ei jõutud, **D. Staudenmayer** (viide 5), p 155–157.

Direktiivi põhjenduspunktis 47 on selgitatud, et tarbijal on õigus otsustada, kas paigaldada pakutud uuendused või mitte. See tähendab ühest küljest, et tarbijal ei ole sisulist kohustust uuendustega nõustuda ega uuendusi paigaldada. Nagu eespool viidatud, on ettevõtja kohustuseks tagada tarbijale võimalus uuendused alla laadida. Uuenduste rakendamine on aga tarbija valik.

Samal ajal, kui tarbija otsustab uuendusi mitte paigaldada, ei peaks ta eeldama, et digitaalne sisu või teenus jääb lepingutingimustele vastavaks. Direktiivi artikli 8 lõikest 3 (ning selle ülevõtmismeetmetest Eestis VÕS § 62⁸ lõikes 2 ja Saksamaal BGB § 327f lõikest 2) tuleneb, et sellisel juhul ei vastuta ettevõtja ka digitaalsel sisul või teenusel tekkiva võimaliku puuduse eest. See kehtib üksnes juhul, kui ettevõtja on tarbijat teavitanud uuenduse kättesaadavusest ja sellest, millised on tagajärjed, kui tarbija jätab uuenduse paigaldamata. Ettevõtja vastutuse välistuse teiseks eelduseks on, et uuenduste paigaldamata jätmine ei ole tingitud ettevõtjapoolsetest puudulikest juhistest.

Eeltoodust tulenevalt on Saksa õiguskirjanduses nimetatud uuenduste rakendamist tarbija poolt *Obliegenheit*'iks¹⁴ ehk selliseks kohustuseks, mille täitmist ei saa tarbijalt nõuda, kuid mille täitmata jätmisega kaasneb tarbijale teatud õigustest ilma jäämine. Kõnealusel juhul jääb tarbija ilma õigusest tugineda uuenduse tegemata jätmisest tingitud mittevastavusele.

Mis ajal tuleb uuendusi pakkuda?

Ajaraamistik, mille jooksul peab ettevõtja tarbijale uuendusi pakkuma, sõltub sellest, kas digitaalne sisu antakse üle või digitaalset teenust osutatakse lepingu kohaselt mingi ajavahemiku jooksul kestvalt või on lepingus ette nähtud üks või mitu digitaalse sisu või teenuse osutamise toimingut.

Digitaalse sisu kestva üleandmise korral peab ettevõtja tagama uuenduste pakkumise direktiivi artikli 8 lõike 2 punkti a ning VÕS § 62⁸ lõike 1 punkti 1 kohaselt kogu ajavahemiku jooksul, kui sisu tuleb lepingu kohaselt üle anda või teenust osutada. See on ühtlasi vastavuses ka ettevõtja vastutuse regulatsiooniga direktiivi artikli 11 lõikes 3 ja VÕS § 62¹¹ lõikes 2. See tähendab, et näiteks voogedastusteenuse pakkumisel tuleb kogu lepingu kestel tagada lepingutingimustele vastavus, mille eest ettevõtja vastutab, ning vajaduse korral peab ettevõtja selle vastavuse tagamiseks tarbijale ka uuendusi pakkuma.

Olukord on aga keerulisem digitaalse sisu või teenuse ühekordse üleandmise või osutamise korral. Kui lepingutingimustele vastavust hinnatakse ühekordse üleandmise või teenuse osutamise korral direktiivi artikli 11 lõike 2 esimese alalõigu ning VÕS § 62¹¹ kohaselt digitaalse sisu üleandmise või teenuse osutamise ajal, ning direktiivi artikli 11 lõike 2 teisest alalõigust tuleneb, et ettevõtja vastutab mittevastavuste eest kahe aasta jooksul, siis uuendusi, mille eesmärk on tagada digitaalse

¹⁴ C. Möllnitz. *Gebrauchsunterlassung Digitaler Inhalte. – Verträge über digitale Inhalte und digitale Dienstleistungen*, 2022, 17–30, S 19.

sisu või teenuse vastavus lepingutingimustele, peab ettevõtja direktiivi artikli 8 lõike 2 punkti b ja VÕS § 62⁸ lõike 1 punkti 2 kohaselt pakkuma ajavahemiku jooksul, mida tarbija võib mõistlikult eeldada, arvestades sisu või teenuse liiki ja otstarvet ning lepingu asjaolusid ja laadi.

Seega tuleb juhtumipõhiselt hinnata, millist ajaperioodi tuleks pidada tarbija ootustele vastavaks¹⁵, ning see võib olla erinevat liiki digitaalse sisu ja teenuse puhul erinev. Direktiivi põhjenduspunkti 47 on selgitatud, et näiteks sellise digitaalse sisu või teenuse puhul, mille otstarve on ajaliselt piiratud, peaks uuenduste pakkumise kohustus piirduma sellesama ajaga. Samas kui muude digitaalse sisu või teenuse liikide puhul võib ajavahemik, mille jooksul tuleks tarbijale uuendusi pakkuda, olla võrdne mittevastavuse eest vastutamise ajaga või eelkõige turvauuenduste puhul sellest pikem.¹⁶ Seega annab põhjenduspunkt uuendamiskohustuse kestuse orientiiriks vastutuse tähtaja kestuse,¹⁷ kuid tegelikkuses on uuendamiskohustuse ajaline kestus vastutus- ja aegumistähtaegadest sõltumatu¹⁸ ning seadusest ei tule uuenduste tegemise kohustuse ajalisele kestusele otsest alam- ega ülempiiri,¹⁹ vaid kestus tuleb juhtumipõhiselt määrata.

Lühema kestuse näiteid on konkreetseks ürituseks (mõni festival, näitus või sporditurniir) välja töötatud äpp, mis omab tähendust ainult sel ajal, kui see üritus toimub. Pärast seda pole äpis uuenduste tegemise järele enam mingit vajadust.²⁰ Teisalt võib aga uuenduste pakkumise kohustus olla pikem näiteks tervise äppide puhul, millega jälgitakse tarbija pulssi, mille statistika vastu on tarbijal huvi pikema aja jooksul.²¹ Kirjanduses on selgitatud, et uuenduste pakkumise periood on operatsioonisüsteemi ja selleks vajaliku tarkvara puhul reeglina pikem kui tavapärase tarkvara puhul.²² Lisaks on Euroopa Liidu seadusandja direktiivi preambulis nende praktilist olulisust arvestades eraldiseisvalt esile tõstnud turvauuendused. Direktiivi põhjenduspunkti 47 kohaselt võib uuenduste pakkumise periood turvauuenduste korral samuti ületada vastutuse tähtaja.

Autori hinnangul ei saa samas uuenduste pakkumise kohustus olla igavene, vaid pigem peaks see olema orienteeritud digitaalse sisu või teenuse mõistliku kasutusaja järgi. Nii on kirjanduses seotud näiteks digitaalse elemendiga asjade puhul digitaalse elemendi uuendamise kohustus asja mõistliku kasutusajaga.²³ Samal seisukohal on ka Saksamaa seadusandja.²⁴ Kirjanduses on

¹⁵ Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitse seaduse muutmise seadus (digitaalse sisu, tarbijalemüügi ning muudetud tarbija õiguste direktiivide ülevõtmine) 404 SE Seletuskiri. lk 56; **D. Staudenmayer** (viide 5), p 160.

¹⁶ Digitaalse sisu direktiivi põhjenduspunkt 47.

¹⁷ **I. Bach**. Neue Richtlinien zum Verbrauchsgüterkauf und zu Verbraucherverträgen über digitale Inhalte, NJW 2019, 1705. – NJW 2019, 1705. 1707.

¹⁸ **A. Metzger**. Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. BGB § 327f, rn 11.

¹⁹ **T. Riehm, M. A. Abold**. Rechtsbehelfe von Verbrauchern bei Verträgen über digitale Produkte — Einführung in das neue Gewährleistungsrecht für die Digitalisierung. – Computer und Recht 37, no. 8 (August 1, 2021), 535.

²⁰ **K. Urgas, K. Koll** (viide 6), lk 564.

²¹ **D. Staudenmayer** (viide 5), p 160.

²² **C. Grüneberg** (viide 10), BGB § 327f, rn 4.

²³ **C. Grüneberg** (viide 10), BGB § 327f, rn 4.

²⁴ Regierungsentwurf eines Gesetzes zur Umsetzung der Richtlinie über bestimmte vertragsrechtliche Aspekte der Bereitstellung digitaler Inhalte und digitaler Dienstleistungen. S 68.

selgitatud, et mõistlikku aega võib määratleda ka seeläbi, kui kaua konkreetsele rakendusele tavapäraselt kasutajatuge pakutakse. Oluline võib olla see, kas ettevõtja sama rakendust üldse veel pakub või mitte.²⁵

Kui mõelda eeltoodud näidetest konkreetsete riigisiseste lepingutüüpide kontekstis, siis mõjutab uuendamiskohustuste ajaline kestus eelkõige müügilepinguid ja ühekordse soorituse tegemisele suunatud töövõtulepinguid, mille puhul on ettevõtja vastutus tavapäraselt selgete vastutus- ja aegumistähtaegadega asjas piiratud. Uuendamiskohustuse täitmisel mõistlikust ajast lähtumine muudab seda ning toob teatud juhtudel kaasa vastutuse pikema tähtaja jooksul, kui VÕS §-des 218 ja 642 ette on nähtud. Töövõtulepingu alusel kestvate soorituste tegemisel ning käsunduslepingu alusel digitaalse teenuse osutamisel on direktiivist tulenevalt uuendamiskohustuse ajaline kestus piiratud lepingu kestusega. Seega nende lepingute puhul samaväärset mõju ei esine.

Kokkuvõte

Alates 2022. aasta algusest on VÕS-is nähtud ette uuenduste tegemise regulatsioon. Kuigi uuenduste tegemine on midagi, millega oleme praktikas harjunud, sisaldab uus regulatsioon nii mõndagi reeglit, mis võib olla üllatav või mille rakendamine võib tekitada praktilisi küsimusi. Oluline on tähele panna, et uuenduste tagamise kohustus on ettevõtjal, kes on tarbija lepinguline partner, mitte digitaalse sisu arendajal. Samuti on oluline, et uuenduste tegemise kohustus hõlmab mittevastavusi, mis võivad tekkida (ja mitte üksnes ilmned) ka pärast digitaalse sisu tarbijale üleandmist. Uuenduste tagamise kohustuse ajaline kestus on digitaalse sisu ühekordse üleandmise korral sisustatud määratlemata õigusmõiste kaudu ning vajab juhtumipõhist hindamist.

Loodetavasti aitas see artikkel uuendamise regulatsiooni sisulist tähendust veidi avada. Peab märkima, et lisaks artiklis käsitletule tekib uuenduste reeglite pinnalt veel mitmeid täiendavaid küsimusi nende mõju kohta konkreetsete lepinguliikide jaoks ette nähtud reeglitele (näiteks riisiko üleminek) ning uuendamiskohustuse rikkumise korral rakenduvate õiguskaitsevahendite kohta (näiteks lepingu lõpetamise võimalikkus), mida ei ole kõnealuse artikli mahtu arvestades siinkohal võimalik käsitleda ja mis peab jääma edasise uurimise objektiks.

²⁵ A. Metzger (viide 18), BGB § 327f, m 12.